

ERIC meet maatschappelijke kwaliteit

Wetenschap is méér dan publiceren alleen

tekst Bennie Mols
foto's / schema Shutterstock en ERiC

Kun je onderzoek behalve op de wetenschappelijke kwaliteit ook beoordelen op de maatschappelijke kwaliteit? Het platform ERiC heeft een nieuwe evaluatiemethode ontwikkeld die de maatschappelijke impact van onderzoek in kaart brengt. Hierbij gaat het niet alleen om het aantal publicaties, maar ook bijvoorbeeld om bijdragen aan publieke discussies en het aanvragen van octrooien.

Wetenschappers worden tegenwoordig beoordeeld op grond van hun publicaties, maar ze doen vaak veel meer. Neem een bouwkundige die een innovatief gebouw ontwerpt waarover hij niet publiceert in een wetenschappelijk tijdschrift. De klimaatwetenschapper die weken van zijn tijd stopt in de deelname aan een internationaal klimaatpanel, of de hersenonderzoeker die geregeld voorlichting geeft aan patiëntenorganisaties. Nuttig, en gebaseerd op hoogwaardige wetenschappelijke kennis, maar helaas levert het geen punten op voor de publicatielijst en dus telt het niet mee bij de beoordeling van hun werk. 'Alleen publicaties tellen is dus niet genoeg om wetenschappers en onderzoeksgroepen op te beoordelen', aldus professor Henriëtte Maassen

van den Brink. 'De maatschappelijke impact van wat zij doen zou ook moeten meewegen.' Maassen van den Brink is hoogleraar economie aan de Universiteit van Amsterdam en voorzitter van een platform dat ook juist de maatschappelijke impact van wetenschappelijk onderzoek in kaart wil brengen. ERiC heet het platform, ofwel *Evaluating Research in Context* (zie kader). ERiC is om drie redenen opgericht, vertelt de voorzitter: 'De eerste reden is dat het past in de trend van de laatste decennia om beter zicht te krijgen op wat wetenschappelijk onderzoek oplevert. De tweede reden is dat een deel van de onderzoekers zelf terecht aangeeft dat zij meer doen dan wetenschappelijke publicaties schrijven, en dat hun maatschappelijke bijdragen ook op een of andere manier zouden moeten meetellen. En ten slotte

Alleen publicaties tellen is niet genoeg om wetenschappers op te beoordelen

leent de traditionele evaluatiemethode zich niet goed voor onderzoek dat disciplineoverschrijdend is, bijvoorbeeld onderzoek waarin biologen met natuurkundigen samenwerken of psychologen met economen. Zulk onderzoek past niet zo goed in tijdschriften die traditioneel op één vakgebied zijn gericht.'

MAATSCHAPPELIJKE MEETLAT

Maatschappelijke bijdragen worden steeds belangrijker en moeten dus ook op een of andere manier meetellen, maar tot voor kort was er geen meetinstrument. Hoe meet je de maatschappelijke relevantie van wetenschappelijk onderzoek? Jack Spaapen is namens de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) lid van het platform ERiC. Eind jaren negentig ontwikkelde hij met collega's de evaluatiemethode *sci_Quest*. In 1998 werd de eerste pilot uitgevoerd voor twaalf onderzoeksgroepen van de Landbouwniversiteit Wageningen, en in 2003 een pilot voor farmaceutische wetenschappen van de universiteiten van Groningen en Utrecht.

'We hebben de *sci_Quest*-methode voortdurend verbeterd tot de methodiek die nu aan de basis van ERiC staat', aldus Spaapen. Hij benadrukt dat ERiC geen afreksysteem is, maar een constructief instrument om een onderzoeksgroep inhoudelijk te evalueren. 'Kort gezegd, gaan wij uit van de missie die een onderzoeksgroep zichzelf stelt, en gaan we kijken wat daarvan terecht komt. Als een onderzoeksgroep zich uitsluitend op fundamenteel onderzoek richt, en daar prima op scoort, dan is het ook goed. Het is niet zo dat wij eisen dat elke onderzoeksgroep even zichtbaar in de maatschappij moet zijn.'

De ERiC-methodiek bestaat uit vier fasen, legt Spaapen uit. 'Eerst brengen we samen met de onderzoekers in kaart wat de missie is van een onderzoeksgroep. In de tweede fase verzamelen we zowel kwantitatieve als kwalitatieve data. In de derde fase gaan we na hoe relevante stakeholders tegen de onderzoeksgroep aan kijken. En ten slotte brengen we in de vierde fase de resultaten van de eerste drie fasen in een rapport samen. De eindresultaten vertellen in hoeverre een onderzoeksgroep zijn eigen missie haalt.'

De resultaten worden gepresenteerd in een radargrafiek of in een kennistabel (zie het schema op pagina 16 en op www.eric-project.nl, knop Miniboekje).

UNIEK ERiC evalueert drie sociale domeinen: het domein Wetenschap; het domein Markt & industrie; en het domein Maatschappij & beleid. Het domein Wetenschap overlapt grotendeels met de traditionele evaluatie van wetenschappelijk onderzoek, maar kijkt in het bijzonder naar multi- en interdisciplinaire aspecten. De andere twee domeinen worden traditioneel niet meegenomen en zijn uniek voor ERiC. Bij elk domein hoort een aantal indicatoren (zie de voorbeeldtabel). Welke indicatoren precies worden gebruikt, hangt af van de wetenschappelijke discipline. Een rechtenfaculteit moet op andere criteria worden beoordeeld dan een natuurkundefaculteit. De ERiC-methodiek wordt generaliseerd ontwikkeld, maar kan specifiek worden toegepast.

Het domein Markt & industrie is breed en kan er per wetenschappelijke discipline anders uitzien. Je kunt bijvoorbeeld naar start-upbedrijven kijken die soms door onderzoekers worden opgezet, of naar octrooien en licenties, maar dat is alleen zinvol in bepaalde vakgebieden. In een ander gebied kan het gaan om de bijdragen aan duurzame productiewijzen, of het ontwikkelen van een protocol voor intensivereprocedures. Ook kan een lijst worden aangelegd van commissies en adviesorganen waarin onderzoekers zitten, en van publicaties in praktijktijdschriften die normaliter niet meetellen als wetenschappelijke publicatie.

Bij het domein Maatschappij & beleid kijkt ERiC bijvoorbeeld naar bijdragen aan de publieke discussie, via bijvoorbeeld artikelen of optredens in de media, naar de betrokkenheid bij maatschappelijke organisaties en naar financiering via maatschap- ➤

ERIC

Naam: Het platform Evaluating Research in Context (ERiC) is opgericht in 2006. Het is een samenwerkingsverband tussen KNAW, NWO, VSNU, QANU, Rathenau Instituut en de HBO-raad. Ook het ministerie van OCW is erbij betrokken.

Doel: ERiC ontwikkelt methodieken om de maatschappelijke relevantie van wetenschappelijk onderzoek in kaart te brengen. Momenteel worden pilotprojecten uitgevoerd bij de faculteit Bouwkunde van de TU Delft en bij een aantal rechtenfaculteiten.

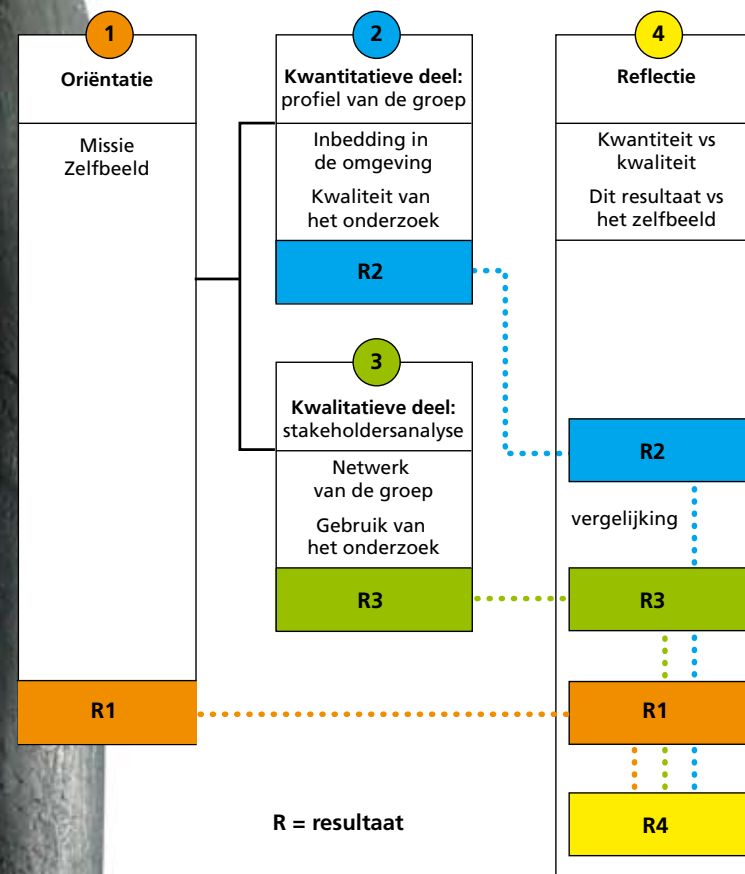
Europese samenwerking: Om te kijken hoe het Nederlandse meetinstrument voor de maatschappelijke relevantie van onderzoek ook in andere EU-landen kan worden toegepast, is het Europese samenwerkingsverband SIAMPI opgericht. Eind 2008 kreeg SIAMPI een subsidie van 800.000 euro uit het 7e kaderprogramma van de EU. Inmiddels worden ook pilotprojecten opgezet in onder andere Engeland, Spanje en Frankrijk op het terrein van gezondheid, nanotechnologie, ICT en de sociale en menswetenschappen.

Meer informatie: www.eric-project.nl

De stappen doorlopen

Er zijn in totaal vier stappen:

- 1 een oriëntatie op de missie van de onderzoeksgroep en het opstellen van het zelfbeeld dat onderzoekers daarbij hebben;
- 2 het opstellen van een profiel van de onderzoeksgroep aan de hand van een empirische reconstructie van onderzoek output en activiteiten;
- 3 in kaart brengen van de stakeholders en een onderzoek onder de stakeholders;
- 4 reflectie, waarbij de resultaten van de stappen 1, 2 en 3 door de beoordelingscommissie worden besproken met de betrokkenen.

pelijke organisaties. Spaapen: 'Zo is het voor een jurist een grote eer als hij op grond van zijn kennis wordt gevraagd voor een staatscommissie die een wet moet herschrijven. Dat nemen wij mee in de evaluatie van het maatschappelijk domein.'

PILOTPROJECTEN ERiC voert samen met de afdeling Science System Assessment van het Rathenau Instituut enkele proefevaluaties uit bij de faculteit Bouwkunde van de TU Delft, en, op initiatief van de Vrije Universiteit in Amsterdam, ook bij een aantal rechtenfaculteiten. De rechtenfaculteiten voelden zich tekortgedaan door de traditionele evaluatiemethoden. Wetenschappelijk onderzoek in rechten is veel minder internationaal van karakter dan in bijvoorbeeld de natuurwetenschappen. Juristen publiceren daarom meer in Nederlandstalige tijdschriften. ERiC helpt de juristen om criteria op te stellen om hun werk beter te wegen dan tot nu toe is gebeurd. Deze zomer worden daar de eerste resultaten verwacht. Voor 2009 staan nieuwe pilots op stapel bij Elektrotechniek aan de Technische Universiteit Eindhoven en Werktuigbouwkunde aan de Universiteit Twente.

Weer een extra evaluatie, denkt misschien menig wetenschapper. Moet dat wel? Wegen de baten daarvan wel op tegen de kosten? Die vraag is gemakkelijker gesteld dan beantwoord. De uitvoering van een pilotproject kost momenteel tachtig mensdagen werk, aldus Spaapen, waarvan de helft voor de faculteit en de helft voor ERiC. 'Maar we zitten nog in de ontwikkelfase. Ik denk dat we die tijd tot de helft kunnen terugbrengen: veertig dagen dus. Stel dat je eens in de zes jaar een evaluatie van maatschappelijke relevantie uitvoert, dan komt dat neer op zo'n zeven dagen per jaar. Dat lijkt ons redelijk. Bovendien wordt het verzamelen van gegevens steeds eenvoudiger omdat steeds meer digitaal beschikbaar is.'

Ook Maassen van den Brink benadrukt dat ERiC niet moet leiden tot extra bureaucratie: 'ERiC sluit goed aan bij de al bestaande evaluaties. De pilotprojecten die nu lopen, zullen ons leren hoeveel extra tijd de maatschappelijke evaluatie naast de wetenschappelijke evaluatie kost. Verder kan ERiC ook goed worden gebruikt als objectieve maatlat bij nationale en internationale competities om onderzoekssubsidies te beoordelen. Onderzoekers klagen nu soms dat de beoordeling nattevingerwerk is, en dat hun wetenschappelijke discipline geen recht wordt gedaan, maar met een instrument als ERiC is voor iedereen duidelijk wat de beoordelingscriteria zijn.' ❏

Onderzoek doen is vaak intensief en vermoeiend, maar vrijwel nooit saai. Sommigen turen dag en nacht naar hun computerscherm om een belangrijke ontdekking te doen. Anderen vorsen in hun laboratoria, met pipetjes en petrischaaltjes, naar nieuwe kennis. Er zijn er die nachten doorbrengen op een berg in Chili, telescopen gericht op ons oneindige heelal. Anderen gaan ondergronds en kruipen door duistere gangen, op zoek naar ons verleden. Eén ding hebben zij allen gemeen: bezieling. Wetenschap bedrijven levert soms onverwacht spannende momenten op. Een dag uit het leven van een onderzoeker.

Literatuur van Marokkaanse diaspora

Ieme van der Poel doet aan de Universiteit van Amsterdam vergelijkend onderzoek naar de Nederlandstalige, Spaanstalige en Franstalige literatuur van Marokko. Terwijl het internationale onderzoek over migrantenliteratuur tot dusverre sterk gericht is op de positie die het werk van deze 'nieuwkomers' inneemt ten opzichte van de bestaande, literaire traditie, beschouwt zij de literatuur van de Marokkaanse diaspora als zowel verbonden met het land van oorsprong als met het tweede vaderland. In haar dagboek doet zij verslag van haar maandelijkse teambesprekingen.

Januari 2009

Door een vergelijking te maken tussen het werk van schrijvers die allen uit Marokko afkomstig zijn maar in verschillende Europese talen publiceren, hopen we een beter inzicht te krijgen in de verschillende manieren waarop het land van herkomst door deze migrantenschrijvers literair wordt verbeeld. Tijdens de maandelijkse bijeenkomst van onze NWO-onderzoeksgroep doet Yasmina el Haddad, die een proefschrift voorbereidt over de Spaanstalige literatuur van Marokko, verslag van haar studieverblijf in Tanger. Ze heeft een deel van haar tijd doorgebracht in het archief van het Instituto Cervantes, het Spaanse culturele instituut. Dit archief is het meest uitgebreide wat betreft materiaal uit de Spaanse protectoraatsperiode in Marokko en omvat onder meer een uitgebreide verzameling Spaanstalige kranten en tijdschriften uit deze tijd (1912-1956). Tevens bezocht Yasmina een aantal hedendaagse auteurs van wie het werk deel uitmaakt van haar corpus. Mohamed Bouissef Rekab en Rachida Gharaffi wonen allebei in Marokko, maar hun werk wordt in Spanje uitgegeven. Dit brengt onze discussie op de uitgeversproblematiek, waarmee de Frans- en Spaanstalige schrijvers in Marokko worden geconfronteerd. Wanneer zij geen uitgever in Frankrijk of Spanje vinden, zit er vaak niets anders op dan hun werk in eigen beheer uit te geven. Hoe anders is dit in Nederland waar migrantenschrijvers zich sinds een aantal jaren in een niet-aflatende belangstelling van de kant van de gevestigde uitgevers kunnen verheugen.

Februari 2009

We discussiëren dit keer over een stuk van Fouad Laroui, schrijver en wetenschapper, die als postdoc aan ons project verbonden is. Hij geeft een helder inzicht in de zeer specifieke taalsituatie waarmee alle Marokkaanse schrijvers zich geconfronteerd zien: de taal waarin zij schrijven is nooit hun moedertaal. Marjan Nijborg, de aio die werkt aan de Nederlandstalige literatuur van Marokko, vertelt over haar ontmoeting in Antwerpen met een aantal vertegenwoordigers van Kif Kif. Kif Kif is een interculturele organisatie die onder meer door het organiseren van een jaarlijkse schrijfwedstrijd het aandeel van migrantenschrijvers binnen de Vlaamse letteren probeert te vergroten. Ook sprak ze met de winnares van de schrijfwedstrijd in 2006, de uit Marokko afkomstige Rachida Lamrabet.

Maart 2009

We maken plannen voor onze jaarlijkse onderzoeksreis naar Marokko. Het budget dat ons door NWO ter beschikking is gesteld, heeft het ook mogelijk gemaakt om contact te leggen met een aantal collega-letterkundigen aan Marokkaanse universiteiten. De tussenkomst van het NIMAR (Nederlands Instituut in Rabat) is daarbij van onschatbare waarde geweest. Dit heeft geleid tot de totstandkoming van een internationale onderzoeksgroep rond het thema Maghreb/Europa, waarbij naast de Universiteiten van Amsterdam en Casablanca, ook Franse en Britse literatuurwetenschappers betrokken zijn. Maar voordat het zover is, ga ik eerst nog voor een gasthoogleraarschap naar de Universiteit van Angers (Frankrijk). De titel voor mijn lezing over de literatuur van de Marokkaanse diaspora heb ik al: "Fouad Laroui rencontre Hafid Bouazza."

